

สิทธิของจำเลย

(Defendant Rights in the Criminal Justice System)

นอกจากผู้ต้องหา (Alleged Offender) ในคดีอาญาแล้ว จำเลย (Defendant) ในคดีอาญาก็เป็นอีกหนึ่งสถานะของบุคคลในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นสถานะที่ไม่มีผู้ใดพึงปรารถนาจะเป็นอย่างแน่แท้ แต่หากท่านผู้อ่านต้องตกอยู่ในสถานะดังกล่าวแล้ว สิ่งที่ท่านต้องทำหรือควรกระทำจะมีอะไรบ้างนั้น ก็คงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในกรณีที่จะต้องตกอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว

สิทธิของจำเลยเป็นสิทธิตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองประชาชนที่ตกอยู่ในสถานะดังกล่าวให้ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมซึ่งเป็นหลักทั่วไปในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่รัฐจัดทำให้ กฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิทธิในส่วนนี้มีมาตั้งแต่เริ่มใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ และก็มีการพัฒนาเรื่อยมาตามสภาพของค่านิยมในสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ทั้งในส่วนของ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและการบัญญัติกฎหมายใหม่ทั้งหมดทั้งปวงก็เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอันเป็นหลักสำคัญในการปกครองบ้านเมือง ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักในวิธีการดำเนินคดีอาญาได้ให้คำนิยามของคำว่า “จำเลย” ไว้ดังนี้

“จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

สรุปได้ว่า ฐานะ “จำเลย” จะเกิดขึ้นเมื่อท่านถูกนำตัวไปฟ้องยังศาลแล้วนั่นเอง เมื่อท่านตกอยู่ในฐานะ “จำเลย” กฎหมายจึงจะเริ่มเข้ามากำกับดูแลและกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ และศาล ซึ่งในที่นี่เราจะมาว่ากันในส่วนที่กฎหมายกำหนดสิทธิและหน้าที่ในการคุ้มครอง “จำเลย” การคุ้มครองหรือสิทธิที่ว่ามียังไรบ้างนั้นขออนุญาตจำแนกออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้

สิทธิของจำเลย

๑. สิทธิที่จะได้รับหลักประกันในการที่จะมีผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีและผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษานั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้

๒. สิทธิที่จะตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของท่านในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การ เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีแล้ว

๓. สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควรเพราะเหตุที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีและมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีได้เป็นผู้กระทำผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

๔. สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง เป็นธรรม สิทธิในการแต่งทนายความแตกต่างกันในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณาในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา สิทธิในการปรึกษาทนายความหรือผู้ที่จะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนา ถ่ายรูปสิ่งนั้น ตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาและคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนและทนายความของจำเลยมีสิทธิเช่นเดียวกัน

๕. มีสิทธิที่จะขอโอนคดีไปยังศาลอื่น หรือคัดค้านการขอโอนคดีของโจทก์

๖. สิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ

๗. สิทธิในการที่จะปฏิเสธการไปพบเจ้าพนักงานหรือศาล หากไม่มีหมายเรียก

๘. หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว โจทก์สามารถถอนฟ้องในเวลาใดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้ แต่จำเลยเองก็มีสิทธิที่จะคัดค้านการถอนฟ้องของโจทก์ได้เช่นกัน

๙. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาของศาลโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย

๑๐. สิทธิที่จะได้รับทราบคำฟ้องและคำอธิบายจากศาลในส่วนที่ถูกฟ้อง โดยจำเลยจะให้การหรือไม่ยอมให้การก็ได้

๑๑. สิทธิที่จะอุทธรณ์ - ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

๑๒. สิทธิที่จะได้รับฟังการอ่านคำเบิกความพยานของศาลไม่ว่าในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณา

๑๓. สิทธิที่จะอ่านหรือตรวจดู หรือขอสำเนาซึ่งพยานเอกสารหรือตรวจดูพยานวัตถุ

๑๔. สิทธิที่จะทูลเกล้าขอรับพระราชทานอภัยโทษ

ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการรวบรวมสิทธิต่าง ๆ ของจำเลยให้เข้าใจได้ง่ายไว้ยึดถือปฏิบัติเมื่อท่านต้องตกอยู่ในฐานะจำเลย แต่หากเห็นว่าน่าจะเป็นเรื่องยุ่งยาก วิธีที่ดีที่สุดก็คือการร้องขอทนายความ หรือบุคคลที่ท่านไว้วางใจในการทำหน้าที่แทน หรือให้ความช่วยเหลือท่าน ซึ่งก็เป็นสิทธิตามกฎหมายที่ท่านสามารถทำได้